

MAS I ADROVER, Joan: *La mortalitat infantil a Lloret i Sineu durant la segona meitat del segle XVIII*, III Jornades d'Estudis Locals, Ajuntament de Lloret de Vistalegre, 1999, 121-127.

RIERA, Benito: *La orden de predicadores de Manacor*, Palma de Mallorca, 1913.

ROMAN QUETGLES, Júlia: *Aportació a l'estudi històric i artístic del convent de sant Vicenç Ferrer. Segles XVI-XVIII*, I Jornades d'Estudis Locals. Manacor: cultura i territori, Ajuntament de Manacor, 2001, 385-402.

SUAU PUIG, Jaume: *Demografia rural mallorquina del segle XVIII*, Mayurqa, 16, Universitat de les Illes Balears, 1976, 137-179.

NOTES

1 Soledad Gómez Navarro fa a la seva obra *Materiales para la experiencia del morir en la Córdoba del Antiguo Régimen* (Estudios de Historia Moderna, Colección Maior, 9, Universidad de Córdoba, 1998), un extens comentari dels instruments documentals que permeten la reconstrucció d'aquest tipus de treballs.

2 ARM, C-2550.

3 ARM, C-3081.

4 Per ordre d'any de fundació, el convents d'aquest orde s'edificaren de la següent manera: Palma (1230), Manacor (1576), Pollença (1578), Llorito-Sineu (1579), Inca (1604) i Eivissa (1580). La línia femenina es consolidà amb la construcció del convent de Santa Catalina de Sena de Ciutat el 1659.

5 RIERA, Benito: *La orden de predicadores en Manacor*, Palma de Mallorca, 1913.

6 Segons el diccionari Alcover Moll, *holixada* és la replega de candeles que fan els capellans durant l'ofici de mort o conventual al temps de l'ofertori.

7 Aquesta capella fou beneïda el 1637, juntament amb la de Sant Isidre.

8 L'única referència a aquest lloc d'enterrament ens remet al cas de Francina Amer, morta l'any 1767, i el seu marit, Bartomeu Mora, fuster, mort el 1774. Els dos disposaren ser enterrats "baix de la trona" i concretament, el dit Bartomeu especificava "allí ahont se troba enterrat el cadàver de Francina Amer se muller, ab tomba, y sobre ella una pedra, ó llosa, en la qual se ha de escriure el seu nom, y el de la dita se muller".

9 S'han comptabilitzat les peticions de les següents tipologies: 161 misses baixes, 83 misses cantades, 24 misses cantades amb sermó, 12 misses solemnes, 12 misses cantades amb orgue, 5 matines, 5 misses cantades d'aniversari, 1 missa cantada de rèquiem i 1 missa cantada amb processó.

És factible recobrar la figura dels antics macers de Manacor?

Albert Carvajal Mesquida

Malgrat que sigui per a mi una tasca engrescadora el fet de col·laborar en la recerca de fonaments històrics que permetin reviscolar els macers manacorins, cal mencionar que és força complicat per a l'historiador emetre un judici mínimament seriós si, com ara és el cas, la documentació anterior al segle XX que recull informacions sobre aquests personatges és inexistent, circumstància que com podeu imaginar impossibilita poder dur endavant les tasques d'investigació necessàries. Tal situació provoca que em basi exclusivament en treballs ja publicats, en anotacions que he anat recollint al llarg dels darrers anys de l'Arxiu Municipal de Manacor i en dues fotografies que he tengut a l'abast. Malauradament, val a dir que la bibliografia que conté notícies sobre els macers ("maceros" en castellà) és pràcticament inexistent, si bé foren relativament freqüents arreu de l'Estat des d'èpoques modernes com ho prova el fet de conservar-se nombroses representacions pictòriques d'ells, principalment de la zona de Catalunya.

En paraules del *Diccionari Català-Valencià-Balear* (tom 7, pàgina 102), el macer seria aquell "funcionari que porta una maça com a emblema d'una alta autoritat i obre la marxa dels ajusts a què la dita autoritat assisteix". Aquesta definició és molt semblant a la que aporta la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* (volum VIII, pàgina 157), quan afirma que el macer és "el qui porta la maça com a emblema d'una alta autoritat en certes solemnitats". Si seguim aquesta darrera font, podem constatar com la figura dels macers (generalment existiren en nombre de dos) són ben antics a la nostra terra puix que es remunten als que durant el segle XVII acompanyaven els Jurats de la Ciutat i Regne de Mallorca en les seves eixides, tant solemnes com quotidianes, portant recolzada sobre l'espatlla una verga, primer, i una maça d'argent després. Ambdós personatges passaren a precedir els Regidors

de l'Ajuntament de Palma d'ençà del Decret de Nova Planta. En aquest sentit, Álvaro Campaner recull nombrosos exemples referits al període 1600-1700 a la seva magna obra *Cronicón Mayoricense* (edició de 1984), que no reproduïm per no allargar innecessàriament l'explicació.

Això no obstant, l'*Enciclopèdia de Mallorca* confon les funcions que eren pròpies dels macers considerant-los simples conserges. Tal missió era competència dels lleonats, porters de l'Ajuntament de Ciutat que rebien tan curiosa denominació pel color del seu uniforme, similar a la pell del lleó. No de bades, si seguim el *Cronicón* veurem com els lleonats també acompanyaven sovint els Jurats junt als macers (principalment a les cerimònies més solemnes) i percebien el mateix sou: el 1667, per exemple, els quatre lleonats i els dos macers cobraren 58 lliures. Tampoc no s'han de confondre els macers amb els mallols o virells, funcionaris igualment municipals encarregats de mantenir l'ordre i el comportament dels més joves dins les esglésies i a les processons per mitjà d'una perxa llarga coronada per una creueta.

D'aquests primitius macers ciutadans derivarien els del Consell Insular (heretats de la Diputació Provincial de les Balears) i els d'alguns pobles com Lluçmajor, Inca o Manacor. Precisament, a l'hora de parlar dels nostres, l'*Enciclopèdia de Mallorca* assegura que possiblement eren d'origen medieval i existiren fins a l'any 1979. Tal afirmació resulta certament agosarada partint de la poca documentació que tenim a l'abast. Per una part, si els macers dels Jurats de la Ciutat i Regne de Mallorca no es documenten més enllà del 1600, difícilment els manacorins serien més antics. Així doncs, la pregunta és obligada: des de quan tengué macers Manacor? La teoria que formulam tot seguit no deixa de ser una simple hipòtesi que pot confirmar-se o no arran d'investigacions més minucioses.

Cal partir de la base que, durant els segles moderns, els Jurats de les Viles (com a màxima autoritat municipal juntament amb els Consells) vestien en ocasió dels actes més solemnes vistoses gramalles, és a dir, túniques llargues que els arribaven fins als peus. Curiosament, els Jurats manacorins no en disposaren d'unes fins a una data tan tardana com el 24 de març de 1645 quan, amb motiu de les exèquies celebrades a la nostra parròquia en memòria de la reina d'Espanya Isabel de Borbó (morta l'any anterior), el sastre Rafel Nadal els en cosí les primeres. Aleshores, els Jurats sortien de la Sala de forma solemne en companyia d'un trompeta (encarregat igualment de sonar durant les mostres d'armes i de fer les crides públiques), personatge que hauríem de considerar a tots els efectes com el precedent directe dels macers. Sabem que el 27 d'abril de 1625 el Sr. Arnau Moix exposava al Consell que davant la imminent mostra de cavalls armats que havia de celebrar-se a Ciutat convenia "a lo menos ques fase una veste an el trompeta de nostre Universitat" per tal com hi aniria en representació de la Vila. Els capparens municipi-

pals resolgueren fer-li una vestimenta vermella, una gorra i unes banderetes que, cal suposar, portaria també des de llavors en els actes locals en què prenién part els Jurats.

Però tot i aquesta aparent hegemonia, la trompeta començà a decaure a partir dels darrers anys del segle XVII, en què es generalitzà el tambor com a instrument diguem-ne municipal: passà a ser l'encarregat de fer les crides públiques i de citar els Jurats, alhora que mantenia el seu caire militaritzant a les ressenyes d'homes d'armes. Aquest esdeveniment motivà que els Jurats (Regidors a partir del Decret de Nova Planta) no anassin precedits en les seves sortides per un trompeta, sinó per un grup de quatre tamborers que formaven un cos a la manera dels Tamborers de la Sala de Ciutat, creats en una data tan primerenca com els darrers anys del segle XV i els primers del segle XVI. Segons el nostre parer, seria aleshores, coincidint amb la formació del cos de tamborers, quan s'haurien adoptat també els macers, a imitació del que es feia a la capital de l'illa des de temps remots. Tenim constància que aquests tambors vestien de color caqui i tenien com a funcions principals fer de comitiva a les autoritats locals a les principals festes i publicar els bans de l'Ajuntament. Igualment eren presents a la processó del Divendres Sant i al Dissabte de Glòria quan, sortits de la Sala, anunciaven amb els seus tocs que el Bon Jesús havia ressuscitat. Els macers feien curiosament les mateixes sortides i anaven vestits segons la moda del segle XVIII, inclosa la perruca. Si més no, les notícies que tenim dels tamborers es deuen a les reparacions que es feien dels tambors: si tenim present que la maça era un instrument de major perdurabilitat, no és estrany que no es trobin referències per la seva compra dins les despeses municipals conservades d'aquell període que, tot sigui dit, són molt deficientes a partir del segle XVIII.

En qualsevol cas, en una data no coneguda del segle XIX els tamborers passaren de quatre a dos, subsistint fins poc després de la Guerra Civil espanyola. Els macers, que segurament limitaren les seves actuacions a esdeveniments concrets, pogueren perdurar uns anys més, tal vegada fins a finals de la dècada dels anys setanta del segle XX, motiu pel qual són moltes les persones que encara els recorden. De les velles fotografies que hem pogut trobar (segurament en trobaríem d'altres més nítides, que es podrien confrontar amb informacions orals) no resultaria difícil reconstruir les vestimentes, amb la llarga capa vermella, la perruca al cap (no portaven gorra), l'escut de Manacor al pit, vestit negre amb calces blanques i dues maces aparentment de fusta i de secció quadrangular on s'entreveu també l'escut de la ciutat.

Recobrar un element del passat per tal d'engrandir el patrimoni d'un poble ha de ser objecte de lloances, sempre que es pugui aconseguir de manera fidedigna. La tasca que s'hauria de dur endavant consistiria a fer una lectura completa dels

principals setmanaris que existiren a Manacor a partir dels anys 30 del segle XX (especialment de *Voz y Voto* i *Arriba*, sense oblidar els primers números de *Perlas y Cuevas* i *Manacor*) per tal de trobar notícies de les seves sortides i possibles descripcions de la funció exacta que executaven mentre acompanyaven el consistori. Per altra part, no hem d'oblidar que la tasca de macer era encomanada a membres de les brigades municipals, motiu pel qual entre els documents econòmics del període comprès aproximadament entre 1940 i 1975 podria haver-hi despeses relacionades als jornals que percebien, a la vestimenta o fins i tot a possibles reparacions de les maces. Val a dir que tampoc no hauríem d'abandonar les informacions orals ja que els fills o familiars d'aquests darrers macers que sortiren cap al 1979 encara són vius i, juntament a records personals, poden conservar alguna fotografia (meravellós seria trobar-ne una en color) que ens permetés reconstruir l'uniforme i la maça.

Una enquesta sociològica i històrica per a l'estudi de l'emigració balear a Cuba

*Joan Miralles i Montserrat
Honorat Jaume i Font*

Origen i objectius de l'enquesta

Va ser en ocasió de l'estada a Cuba el 2002 quan vaig pensar en la idea d'elaborar una enquesta de caire sociològic amb una vessant històrica que ens informàs sobre l'emigració balear en aquella illa. Durant aquells dies, del 26 d'abril al 6 de maig, vaig dur a terme 15 entrevistes d'història de vida, més o menys llargues, a naturals de les Illes Balears i/o a descendents de balears residents avui a Cuba. Tot això feia part del projecte *Memoria històrica de los isleños balearicos en Cuba*, que vaig presentar a la Fundació Càtedra Iberoamericana vinculada a la UIB. Vaig fer les entrevistes a l'Havana i a Batabanó. De primer duia a terme una fitxa personal de cada entrevistat: nom complet, domicili, edat, ofici, lloc de residència, etc. D'altra banda, com solc fer sempre, demanava informació sobre els ascendents familiars i la descendència de l'informador. Com que, en definitiva, aquest tipus de dades sempre són més o menys fàcils de contestar i, alhora, és un tipus d'informació que no exigeix tampoc una forma oral imprescindible, vaig pensar que seria bo elaborar una enquesta que respongués a tot aquell conjunt de qüestions que ens poguessin donar informació sobre l'ascendència i la descendència de l'informador, amb l'objectiu concret de conèixer els següents punts:

1. Nom complet del primer o primers emigrants de la família, d'origen balear, que emigraren a Cuba.
2. Lloc(s) de residència a Cuba.
3. Ofici(s) o tipus de feina.
4. Lloc(s) d'origen dels illencs arribats a Cuba.
5. Descendència familiar.